

Syyttäjälaitos

16.4.2024

Sjä: SY/995/2024
OM: VN/26964/2022**Syyttäjälaitos/Länsi-Suomen syyttäjäläue**
Erikoissyyttäjät Leena Hakavuori ja Outi Pyykkönen

Oikeusministeriö on pyytänyt Länsi-Suomen syyttäjäläueelta lausuntoa työryhmän mietinnöstä Avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttäminen 2024:7. Mietintö on laadittu hallituksen esityksen muotoon.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää avioliittoon pakottamisen rangaistavuutta rikoslaissa ja täsmentää ihmiskauppaa koskevaa rikoslain 25 luvun 3 §:ää lisäämällä säännökseen pakkoavioliittoon saattaminen ihmiskaupparikoksen tarkoitukseksi. Rangaistussäätelyn selkeyttämisellä pyritään osaltaan vahvistamaan henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden sekä yksityiselämän suojaa.

Pakkoavioliiton käsite

Kannatamme sitä, että rikoslain ihmiskauppaa koskevaa säännöstä täsmennetään lisäämällä pakkoavioliittoon saattaminen ihmiskaupan tarkoitukseksi.

Mietinnön mukaan esityksen perusteluissa täsmennettäisiin sitä, mitä pakkoavioliitolla tarkoitetaan. Esityksessä on katsottu, että laillisuusperiaate mahdollistaa sen, että tunnusmerkistössä käytetty pakkoavioliitto- käsitteen sisältö selvitetään lähemmin hallituksen esityksen perusteluissa. Esityksessä on siten päädytty samanlaiseen ratkaisuun kuin pakkotyön osalta ihmiskauppasäännöksessä.

Vaikka työperäisestä ihmiskaupasta ja pakkotyön käsitteen tulkinnasta on oikeuskäytäntöä enemmän kuin pakkoavioliitoista, ei pakkotyön käsitteeseen ole yksiselitteinen. Vaasan hovioikeus on tuomiossaan 26.2.2020 nro 20/108156, R 18/482 laajasti pohtinut pakkotyön määritelmää laillisuusperiaatteen kannalta. Korkein oikeus ei antanut asiassa jatkokäsittelylupaa tältä osin (KKO 2022:2). Hovioikeus on em. ratkaisussaan todennut, että pakkotyön käsite on tulkinnanvarainen. Sitä ei ole selkeästi määritely laissa, muualla lainsäädännössä tai laajasti sovelletussa oikeuskäytännössä. Käsitteellä ei ole yksiselitteistä yleiskielistä määritelmää. Hovioikeus on ratkaisussaan katsonut, että ILO:n määritelmän huomioon ottaminen pakkotyön käsitteen tulkinnassa on laillisuusperiaatteen mukaista. Hovioikeuden mukaan harkinnassa on kuitenkin kiinnitettävä laintulkinnan ennakoitavuuden turvaamiseksi erityistä huomiota teon kokonaisarviointiin ja siihen, että syytetyillä on tahallisuuden edellyttämä tietoisuus niiden seikkojen moitittavuudesta, minkä perusteella hänen toimintansa todetaan lainvastaiseksi.

Esityksen mukaan pakkoavioliittoon saattamista koskeva ihmiskaupan tarkoitus kattaisi sekä Suomen tai muun valtion oikeusjärjestyksen edellyttämällä tavalla solmitun juridisesti pätevän avioliiton että tällaiseen avioliittoon rinnastettavan liiton, mutta ei avoliittoa tai kihlausta. Esityksessä on todettu, että sitä missä määrin nykysäätely kattaa juridisesti pätevään avioliittoon rinnasteisen muun liiton, voi pitää tulkinnanvaraisena (s. 81). Esityksen mukaan muutos merkitsisi rangaistavuuden laajennusta verrattuna nykytilanteeseen. Asiassa voi siten tulla lainvalintaongelmia. Sanamuotonsa perusteella pakkoavioliitto viittaa juridiseen avioliittoon. Kun tulkinnanvaraisuus on tunnistettu esityksessä ja kun pakkoavioliitosta ei ole vakiintunutta määritelmää selkeyttäisi tilannetta se, että määritelmän

Syyttäjälaitos

16.4.2024

Sjä: SY/995/2024
OM: VN/26964/2022

laajennus juridisesti pätevästä avioliitosta siihen rinnastettavaan liittoon kirjattaisiin lakiin. Näin esityksen tavoite selkeyttää nykytilannetta toteutuisi paremmin.

Kannatamme esitystä siitä, että sääntely kattaisi juridisesti pätevän avioliiton ohella sellaiseen rinnastettavan liiton, mutta katsomme, että valmistelua tulisi jatkaa ja pakkoavioliiton määritelmästä tulisi säätää laissa.

Avioliittoon pakottamista koskeva erillissäännös

Katsomme, että rikoslaissa tulisi olla erillissäännös, jonka perusteella avioliittoon pakottamisesta voitaisiin tuomita myös silloin, kun ihmiskaupan, laittoman uhkauksen tai pakottamisen tunnusmerkistöt eivät täyty. Erillissäännöksen tulisi olla toissijainen verrattuna ihmiskaupasäännöksiin.

Mietinnössä on mainittu (s. 64), että rikoslain 25 luvun 8 §:n pakottamista koskeva säännös ei kata niitä avioliittoon pakottamisen muotoja, joissa pakottaminen tapahtuu muutoin kuin väkivaltaa tai uhkausta käyttämällä. Avioliittoon pakottamisen muodot voivat olla moninaisia ja toisaalta varsin hienovaraisia. Erillissäännöksellä voitaisiin kattaa ns. väliinputoajajutut. Erillissäännös avioliittoon pakottamisesta ihmiskaupan tunnusmerkistöön tehtävien muutosten lisäksi selkeyttäisi voimassa olevaa oikeustilaa ja osaltaan vahvistaisi uhrien henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden sekä yksityiselämän suojaa.

Valtaosassa Pohjoismaita on erillissäännöksiä avioliittoon pakottamisesta. Mietinnössä on tuotu ilmi (s. 62), että on esitetty, että erillissäännöksen myötä avioliittoon pakottamisen rangaistavuus olisi selkeämpää myös niiden yhteisöjen näkökulmasta, joiden piirissä avioliittoon pakottamista voi esiintyä. Lisäksi on huomionarvoista, että työperäisen ihmiskaupan sääntelyssä on samankaltainen sääntelyrakenne ihmiskaupan ja toissijaisen kiskonnantapaisen työsyöjinnän välillä.

Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksessä on arvioitu, ettei syyttäjän käsiteltäväksi tulevien tapausten määrä juurikaan lisääntyisi. Kuitenkin esityksen tavoite on, että pakkoavioliiton määrittelyn täsmentäminen voi edesauttaa pakkoavioliittoon saattamista koskevien tapausten tunnistamisessa (s. 65). Kyse on tyypillisesti sellaisesta rangaistussäännöksestä, jossa esitutkintayhteistyötä syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen kanssa tehdään hyvin varhaisesta vaiheesta alkaen. Jutut todennäköisesti lisääntyvät, koska pakkoavioliittoja tunnistettaisiin paremmin. Tämä lisäisi myös syyttäjien työmäärää, vaikka kaikki tapaukset eivät päätyisi tuomioistuimiin.